

Nicke Sjödin

Skryp

I min föreläsningsvärld var långt upp i åren ordet 'professor' något som fick en att tänka på gamla tankspridda gubbar med blankslitna byxbakar eller kritstrecksrändiga gestalter med champagnevispar i guld i bröstfickan. Roliga historier, som den när han kommer hem från en dammig dag på universitetet och till hustrun utbrister: "Men har vi en liten gosse också, Agda. Det har du aldrig förtalt mig".

Med tiden har jag haft åtskilliga tillfällen att revidera denna uppfattning. Numera är de flesta professorer avsevärt yngre än jag själv är och betydligt mindre tankspridda. Dessutom är de ena underhållande typer, till brädden fyllda med intressant kunskap som de gärna delar med sig av till allmogen.

Ta till exempel Lars-Erik Edlund, professor i Umeå fast barnfödd i Gottne (tror jag). Varför heter det barnfödd, för resten, det måste jag fråga honom om. Finns det några individer som inte är födda som barn? Existerar några figurer som smetiga gjort entré i den här jämmerdalen i 23-årsåldern – vuxenfödda liksom? Tror jag knappast.

Nåväl, denne Edlund hade jag glädjen att lyssna på härförleden. Det gällde ortnamn och dialekter, och jänsken vad roligt och intressant det var. Bland annat så presenterade han en lista över ord som finns i dialekter men inte i rikssvenskan. Han undrade med rätta hur vårt rikstalspråk kunnat klara sig i alla år utan dessa ord.

Ett av orden var 'bäg'. Envis och tjurig är för all del nån form av ersättningsord, men inte tusan är det likadant som bäg. En människa som är 'bäg' är omöjlig att rubba. Jag minns en gosse som vid badet saknade badbyxor och hade den egenheten att han blev synbart och manligt erotiskt upphetsad så fort han tog av sig kalsongerna (egendomligt, men sant)

och därför avstod från det sköna doppet med orden: "Jag är så bäg så jag bada ingenting".

Den som är 'bäg' visar tydliga exempel på 'bägda', men varken Edlund eller jag kan avgöra vem som är bägast, den som visar 'bägda' eller 'tjurda'.

Ett besläktat ord är 'bäges'. Det kan väl närmast översättas med 'kivas' men deltagarna är mycket bägare. "Vi bägdes hele natta om vem som hade längst överläpp", kan det heta. Det innebär att man munhögs utan att gå till handgripeligheter. Bra hade det varit om Bush och Saddam hade nöjt sig med att 'bäges'.

Ett annat ord som var på tapeten var 'tjöjjes'. En gång gjorde jag en översättning av den gamla hit-låten 'Kiss of fire' ('En puss så ell'n'). De första två raderna lyder i all sin pregnans: "Jäg pusse dag i hastighet å vart rent brydd då / du värken tjöjdes håll vart etret håll ens spydd då". Där har vi ordet i sitt rätta sammanhang, betydande 'vara nära att kråkas. Ni vet det där som händer när halsdoktorn skyfflar in spaden – eller spateln eller vad det heter – i svalget och det är så nära så nära.

När vi nu ändå befinner oss i de där trakterna av människokroppen, så kan jag erinra om två andra bra ord som också var på tapeten i Edlunds anförande, nämligen 'strångne' och 'kvamne'. Beträffande dessa ord må vi komma ihåg att om man ska göra bådadera finns det bara en ordningsföljd som funkar. Man ska 'strångne' först och 'kvamne' sen. Börjar man med att 'kvamne' får man inte en chans att 'strångne'.

Om man råkar kvamne i någorlunda tidig ålder, då vart man 'skryp' – ytterligare ett sånt där omistligt ord. Oftast hör man det om getmese och dylika läckerheter – "Mesen va go men hon va farli skryp", det vill säga den tog slut oväntat fort. Ordet kan dock också

användas i kondoleanssammanhang. Själv har jag hört folk komma hem till en nybliven änka och med lämpligt sorgflor på rösten säga: "Ja, han vart skryp 'n Johan". Den sorgsna kvinnan upplever då av hela sitt hjärta det deltagande inslaget i repliken och kan fylla på med nåt i stil med "Ja, vem kunde tro att han skulle bli så skryp".

Arma riksspråk, som får nöja sig med meningslösheter som "Beklagar sorgen", Jag skulle ge flera goda dialektexempel men utrymmet på den här sidan är ju så skryp.

Får nöja mig med att hoppas att maten inte blir skryp i jul
God sådan, för resten..

Nicke Sjödin

